

ዳኞች፡- ዳኝ መላኩ

ብርሃኑ አመነው

በዕውቀት በላይ

እንዳሻው አዳነ

እትመት አሰፋ

አመልካች፡- አቶ ደስታ ንጉሴ አልቀረቡም

ተጠሪ፡- አቶ ሐየሎም በላይ አልቀረቡም

መዝገቡ ተመርምሮ የሚከተለው ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ አፈጻጸምን የሚመለከት ሆኖ የተጀመረው የሓድነት ወረዳ ፍ/ቤት ሲሆን አመልካች በአቶ ሕንጻ በላይ እና በአሁኑ ተጠሪ ላይ በአንድነትና በተናጠል እንዲከፍሉ ካስወሰነው ገንዘብ ወስጥ የአሁኑ ተጠሪ ግማሹን መክፈሉን ገልጾ ቀሪውን ግማሽ ብር 22,165 የመክፈል ግዴታ ያለበት በመሆኑ ተጠሪ እንዲከፍለው ሲጠይቅ፤ ተጠሪ በበኩሉ በአንድነትና በተናጠል እንድንከፍል ተወስኖ የነበረውን አቶ ሕንጻ በላይ ይግባኝ ጠይቀው ተጠያቂ ሲሆኑ አይገባም ተብሎ የተወሰነና ከአፈጻጸም ክስም የተሰናበቱ በመሆናቸው በዋናው ፍርድ መሠረት ተጠሪ ሙሉ ገንዘቡን ብክፍል በአንድነትና በነጠላ ተጠያቂ ነው ተብሎ ከነበረው ሰው ግማሹን የማስመለስ መብቱ ስለተነካ የአቶ ህንጻ በላይ ድርሻ የምክፍልበት አግባብ የለም ሲል ተከራክሯል፡፡

የወረዳው ፍ/ቤት የአፈጻጸም ክርክሩን መርምሮ ተጠሪ ከአቶ ሕንጻ በላይ ጋር በአንድነትና በነጠላ እንዲከፍሉ ተወስኖ የነበረውን አቶ ሕንጻ በላይ ይግባኝ ጠይቀው ኃላፊነታቸውን በተመለከተ ወሳኔውን አሸረዋል፡፡ ተጠሪ የአቶ ሕንጻ በላይን ድርሻ ለመክፈል ይገደዱ የነበረው አቶ ሕንጻ በላይ ባለፈው ሆነው ለመክፈል ፍቃደኛ ባይሆኑ ነበር፡፡ አሁን ግን አቶ ሕንጻ በላይ የተወሰነባቸውን ያሻሩ ስለሆነ ተጠሪ ገንዘቡን ጠቅልለው ከፍለው ከአቶ ሕንጻ በላይ መልሰው ድርሻቸውን የሚያስከፍሉበት የሕግ አግባብ በሌለበት ተጠሪ ድርሻው ከሆነው ግማሽ ገንዘብ በላይ እንዲከፍል ሊገደድ አይገባም በማለት ብይን ሰጥቷል፡፡ ይህን ብይን በመቃወም አመልካች

ያቀረቡትን ይግባኝ የተመለከተው የመቀሌ ከተማ ከፍተኛ ፍ/ቤት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 337 መሠረት ይግባኝን አሰናብቷል። እንዲሁም አመልካች የሰበር አቤቱታ ለትግራይ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት ያቀረቡ ቢሆንም ግራ ቀኙን ካከራከረ በኋላ መሰረታዊ የሕግ ስህተት አልተፈጸመም በማለት የስር ፍ/ቤቶችን ወሳኔ አጽንቶታል። አመልካች የሰበር አቤቱታ ያቀረቡት ይህን ወሳኔ በመቃወም ለማስቀየር ነው።

አመልካች ያቀረበው የሰበር አቤቱታ ይዘት፡- ዋናው ፍርድ በግልጽ የሚያመለክተው ተጠሪና አቶ ሕንጻ በላይ በአንድነትና በነጠላ የኮንስትራክሽን ዕቃዎች ዋጋ እና ኪራይ እንዲከፍሉኝ ነው። ስለዚህ ወሳኔው ተጠሪና አቶ ሕንጻ በላይ ድርሻ ሳይነጣጠል በጋራ እንዲከፍሉኝ የተወሰነ ነው። በዋናው ፍርድ ሁለቱም ለከፍተኛ ፍ/ቤት ለየብቻቸው ይግባኝ አቅርበው በወረዳ ፍ/ቤት የተሰጠውን ወሳኔ ቢያሸሩም በተጠሪ መዝገብ በተሰጠው ወሳኔ ስላልተስማማሁ ለክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ አቅርቤ የከፍተኛው ፍ/ቤት ወሳኔ ተሸሮ የወረዳው ፍ/ቤት ወሳኔ ሙሉ በሙሉ ጸንቷል። የወረዳው ፍርድ ቤት በአፈጻጸም በሰጠው ብይን ራሱ የሰጠውን ወሳኔ ብቻ ሳይሆን የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት የሰጠውን ወሳኔ ጭምር ሸሯል። የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎትም ይህን ብይን ማጽናቱ ስህተት ነው። ስለሆነም የስር ፍ/ቤቶች የአፈጻጸም ትዕዛዝ ተሸሮ ተጠሪ ዕዳውን በሙሉ እንዲከፍሉኝ ይወሰንልኝ የሚል ነው።

የአመልካች አቤቱታ ተመርምሮ ለዚህ አፈጻጸም መሠረት የሆነው ፍርድ መነሻ የሆነው የክስ ምክንያት ከተጠሪ ጋር ተከሶ የነበረውን ግለሰብ ጭምር ሳይሆን ተጠሪን ብቻ በግሉ የሚመለከት ነው ተብሎ ግለሰቡ በይግባኝ ሰሚ ፍ/ቤት ከኃላፊነት ነጻ እስከተባለ ድረስ ተጠሪ ፍርዱን በሙሉ እንዲፈጸም ሊገደድ አይገባም ወይ የሚለውን ነጥብ ለመመርመር ሲባል ለሰበር ያስቀርባል የተባለ ሲሆን ግራ ቀኙ መልስ እና የመልስ መልስ በጽሁፍ በማቀባበል እንዲከራከሩ ተደርጓል።

ተጠሪ በሰበር መልሳቸው ያቀረቡት ክርክር ይዘት፡- አቶ ሕንጻ በላይ ተጠያቂ አይደለም የተባለው በድርሻው ላለው ተጠያቂነት ነው። የክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት የወረዳውን ፍ/ቤት ወሳኔ አጽንቻለሁ ማለቱ ሁለቱም በአንድነትና በነጠላ ተጠያቂዎች መሆናቸውን የሚያሳይ ነው። ይህም የአሁኑ ተጠሪ አጠቃላይን ለመክፈል የሚጠየቅበት አግባብ የለም። ተጠሪ በወሳኔው መሠረት ግማሽ ድርሻዬን የከፍልኩኝ ሲሆን አቶ ሕንጻ በላይ መክፈል ያለባቸውን ገንዘብ መክፈል አለብህ የሚለው ቅሬታ አቶ ሕንጻ በላይ በነጻ ከመሠናበቱ አንጻር የሕግ መሠረት የለውም። ክፈል ተብዬ ተገደኝ ብከፍል መጨረሻ ላይ ከአቶ ሕንጻ ገንዘቡን ማስመለስ አልቻልኩም። አመልካች በራሳቸው ቸልተኝነት በአቶ ሕንጻ በላይ ይግባኝ ሳያቀርቡ ለቀረባቸው ግማሽ ክፍያ ተጠያቂ ራሳቸው እንጂ ተጠሪ አይደለም። ስለሆነም ተጠሪ ድርሻውን ግማሹን ገንዘብ ስለከፈልኩ አመልካች ከተጠሪ የሚጠይቁት ተጨማሪ ክፍያ የለም ተብሎ የስር ፍ/ቤቶች ወሳኔ ይጽናልኝ የሚል ነው። አመልካች አቤቱታቸውን በሚያጠናክር መልኩ የመልስ መልስ አቅርበዋል።

የግራ ቀኝ ክርክር ባጭሩ ከላይ የተመለከተውን የሚመስል ሲሆን እኛም አቤቱታ ከቀረበበት ወሳኔ እና አግባብነት ካለው የሕግ ድንጋጌ ጋር በማገናዘብ መዝገቡን መርምረናል።

የሰበር አቤቱታው ያስቀርባል ሲባል ከተያዘው ጭብጥ አንጻር መርምረን እንደተረዳነው ለአፈጻጸሙ መሠረት የሆነውን ፍርድ በቅድሚያ የሰጠው የመቀሌ ከተማ ወረዳ ፍ/ቤት ተጠሪን እና የስር 1ኛ ተከላሽ የነበረውን አቶ ሕንጻ በላይን በአንድነትና በነጣል ዕዳውን እንዲከፍሉ የወሰነባቸው ሲሆን ሁለቱም ባለዕዳዎች በተናጠል ለመቀሌ ከተማ ከፍተኛ ፍ/ቤት ይግባኝ አቅርበው በተለያዩ መዝገብ ወሳኔውን አሸረዋል። የአሁኑ አመልካች ተጠሪን በተመለከተ ብቻ ይግባኝ ለክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት አቅርቦ ግራቀኝን ካከራከረ በኋላ ተጠሪ ነጻ የተባለበትን ወሳኔ በመሻር የወረዳው ፍ/ቤት የሰጠውን ወሳኔ አጽንቶታል። አመልካች ፍርዱን ሙሉ በሙሉ ተጠሪ እንዲፈጽምለት የጠየቀ ሲሆን የስር ፍ/ቤቶች በተመሳሳይ ተጠሪ የፍርዱን ግማሽ ገንዘብ በመክፈል ድርሻውን የተወጣ በመሆኑና በዋናው ጉዳይ ከፍተኛ ፍ/ቤት አቶ ሕንጻ በላይን አስመልክቶ በነጻ እንዲሰናበት በሰጠው ወሳኔ ላይ የአሁኑ አመልካች ይግባኝ ጠይቆ ባለማሻሩ ምክንያት የአሁኑ ተጠሪ ሙሉ ገንዘቡን ቢከፍል በድርሻው አቶ ሕንጻ በላይን ጠይቆ የማስመለስ መብቱን የሚያሳጣው በመሆኑ ተጠሪ ከግማሽ ዕዳ ወይም ከድርሻው በላይ እንዲከፍል ሊገደድ አይገባም በማለት ወስነዋል። የአሁኑ አመልካች አጥብቆ የሚከራከረው ተጠሪ ለሙሉ ዕዳው በአንድነትና በተናጠል ኃላፊ ነው እስከተባለ ድረስ ተጠሪ ሙሉ ገንዘቡን የመክፈል ግዴታ አለበት በሚል ነው።

በመሠረቱ የአንድነትና የነጣላ ኃላፊነት ምን ማለት እንደሆነ በሕጎችን ተካትቶ የምናገኘው በፍትሐብሔር ሕግ ቁጥር 1896፣ 1897 እና ተከታዮቹ ድንጋጌዎች ላይ ነው። እነዚህ ድንጋጌዎች የሚገኙት ግዴታዎችን በተመለከተው የፍትሐብሔር ሕግ መጽሐፍ በተለይም ስለ ወሎች በጠቅላላው በሚለው አንቀጽ 12 ስር ቢሆንም መርሁ ግዴታው ከወል፣ ከሕግም ሆነ ከፍርድ የመነጨ ቢሆንም ይህንኑ የሚመለከት የተለዩ የሕግ ድንጋጌ እስካልኖረ ድረስ በተጠቀሱት ድንጋጌዎች የተቀመጠው የአንድነትና የነጣላ ኃላፊነት መርህ ተፈጻሚነት ይኖረዋል።

ከፍ/ብ/ሕ/ቁ 1896፣ 1897 እና ተከታዮቹ ድንጋጌዎች መገንዘብ የሚቻለው ሁለት ባለዕዳዎች በአንድነትና በነጣላ አንድን ዕዳ እንዲከፍሉ ከተፈረደባቸው ባለገንዘቡ ገንዘቡ እንዲከፈለው ሁለቱን ባለዕዳዎች በአንድነት ወይም አንደኛው ባለዕዳ ሙሉ ገንዘቡን እንዲከፍል ሊጠይቅ ይችላል። እንዲሁም አንዱ የፍርድ ባለዕዳ በዋናው ፍርድ ይግባኝ ጠይቆ የራሱን ኃላፊነት አስመልክቶ ፍርዱን አሸሮት ከሆነ ሙሉ እዳውን ለመክፈል ኃላፊነት የሚኖርበት ይግባኝ ሳይጠይቅ በመቅረቱ ዋናውን ፍርድ ባልተሻረለት ወይም ይግባኝ ጠይቆ ፍርዱ በጸናበት ሰዓት ላይ ይሆናል። ፍርድ ያላሻረው ወይም የጸናበት ባለዕዳ ዕዳውን የምክፍለው በድርሻዬ ልክ ወይም ግማሹን ነው ለማለት አይችልም። ምክንያቱም ሁለት ሰዎች በአንድነትና በነጣላ ኃላፊ ናቸው ሲባሉ ለእዳው

አከፋፈል አንዳቸው ወይም ሁለቱም በጋራ ለባለገንዘቡ ግዴታ አለባቸው ማለት እንጂ ሁለቱ በመካከላቸው ዕዳውን እኩል ለመካፈል ኃላፊነት አለባቸው ማለት አይደለም። በፍ/ብ/ሕ/ቁ 1907 መሠረት የተቀመጠው የሕግ ግምት እንደተጠበቀ ሆኖ በሁለቱ ባለዕዳዎች መካከል ያለው የኃላፊነት መጠን የሚወሰነው እርስ በርሳቸው ሲጠያየቁ በሚኖረው ኃላፊነት መሠረት አንዱ ለሙሉ ወይም ለከፊሉ ዕዳ ኃላፊ ነው ተብሎ ተለይቶ ሲወሰን ነው።

በተያዘው ጉዳይ አመልካች የስር ተከላሾች በአንድነትና በተናጠል ኃላፊነት የሚያስከትልባቸው የሕግ ተጠያቂነት አለባቸው ብሎ ቢያምንም ሲፈልግ ሁለቱን ሳይፈልግ አንዱን መርጦ የመክሰስ መብት አለው። እንዲሁም በይግባኝ ደረጃም ቢሆን በአንዱ ላይ ይግባኝ ጠይቆ በሌላኛው ላይ ይግባኝ ያለመጠየቅ መብት አለው። ምክንያቱም አንዱን ነጥሎ መክሰሱ ወይም በአንዱ ላይ ብቻ ይግባኝ መጠየቁ ብቻ ገንዘቡን የሚያስከፍለው መሆኑን እስካረጋገጠለት ድረስ ሁለቱን በአንድነት የመክሰስ ወይም ይግባኝ የመጠየቅ ግዴታ አይኖርበትም። አመልካች ያቀረበው ክስም ሆነ ይግባኝ የስር ተከላሾች ለአመልካች የሚኖራቸውን ግዴታ ወይም ኃላፊነት የሚወስን እንጂ በቀጥታ በሁለቱ ተከላሾች የዕዳ መከፋፈልን ወይም አንዱ ሙሉ እዳ ከፍሎ ከሌላው የሚጠይቅበት ፍርድ ወይም የዳኝነት ጥያቄ አይደለም። ተጠሪ ለሙሉ እዳው በአንድነትና በተናጠል ኃላፊ ነው ተብሎ የተወሰነበትን በይግባኝ ወይም የሰበር አቤቱታ አቅርቦ እስካላሻረ ድረስ ወይም ኃላፊነቱ በድርሻው እንዲቀንስ እስካላደረገ ድረስ ሙሉ እዳውን ለአመልካች ለመክፈል ይገደዳል። አመልካች የመቀሌ ከተማ ከፍተኛ ፍ/ቤት አቶ ሕንጻ በላይን በነጻ ሲያሰናብት ይግባኝ አለመጠየቁ ወይም ይግባኝ ተይቆ የጸናበት መሆኑ ተጠሪ ዕዳውን በሙሉ ለመክፈል ባለው ኃላፊነት ላይ ለውጥ አያመጣም። ስለሆነም የስር ፍ/ቤቶች አመልካች የመቀሌ ከተማ ከፍተኛ ፍ/ቤት አቶ ሕንጻ በላይን በነጻ ሲያሰናብት ይግባኝ ጠይቆ ባለማሻሩ ተጠሪ ሙሉ ክፍያ ከፍሎ ግማሹን ከአቶ ሕንጻ በላይ የማስመለስ መብቱን የሚነካ በመሆኑ ተጠሪ ድርሻውን ወይም ግማሹን ፍርድ እንጂ ግማሹን ለመክፈል አይገደድም በማለት የሰጡት የአፈጻጸም ወሳኔ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ነው።

ሲጠቃለል በዋናው ፍርድ በወረዳው ፍ/ቤት ከተጠሪ ጋር በአንድነትና በተናጠል ለሙሉ ዕዳው ኃላፊ ተደርጎ የነበረው አቶ ሕንጻ በላይ ይግባኝ ጠይቆ ራሱን ከኃላፊነት ነጻ ባደረገበትና በተጠሪ ላይ በወረዳው ፍ/ቤት የተሰጠው ወሳኔ ባልተሻለለት ወይም ባልተሻረለት ሁኔታ፤ የስር ፍ/ቤቶች ተጠሪ ግማሹን እስከከፈለ ድረስ ግማሹን ወይም የአቶ ሕንጻ በላይን ድርሻ ለመክፈል አይገደድም በማለት የሰጡት የአፈጻጸም ወሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት ሆኖ ተገኝቷል። በመሆኑም የሚከተለው ወሳኔ ተሰጥቷል።

ወ. ሳ ኔ

1. የመቀሌ ከተማ ወረዳ ፍ/ቤት የሐድነት ምድብ ችሎት በመ/ቁ 04593 ሕዳር 22 ቀን 2007 ዓ.ም ተሰጥቶ፤ በመቀሌ ከተማ ክፍተኛ ፍ/ቤት በመ/ቁ 16754 መጋቢት 11 ቀን 2007 ዓ.ም በተሰጠ ትዕዛዝ እና የትግራይ ክልል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በመ/ቁ 75025 ነሐሴ 07 ቀን 2007 ዓ.ም በተሰጠ ወ.ሳኔ የጸናው የአፈጻጸም ብይን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 348(1) መሠረት ተሻሽሏል።
2. የተጠሪ ኃላፊነት አስመልክቶ የወረዳው ፍ/ቤት የሰጠው ዋና ፍርድ በይግባኝ የጸና በመሆኑና በይግባኝ የተሻረው የአቶ ሕንጻ በላይ ኃላፊነት ብቻ በመሆኑ ተጠሪ የሚከፍለውን ገንዘብ ግማሽ ከአቶ ሕንጻ ማስመለስ መቻል አለመቻሉ ግምት ውስጥ ሳይገባ ለአመልካች እንዲከፈል የተወሰነውን ሙሉ ገንዘብ ተጠሪ የመክፈል ወይም እንደፍርዱ የመፈጸም ኃላፊነት አለበት ተብሎ ተወስኗል። የመቀሌ ከተማ ወረዳ ፍ/ቤት የሐድነት ምድብ ችሎት መዝገቡን በማንቀሳቀስ ለአመልካች ያልተፈጸመለትን ቀሪ ገንዘብ ተጠሪ እንዲከፍል በማድረግ ፍርዱን እንዲያስፈጽም በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 343(1) መሠረት ጉዳዩ ይመለስለት ተብሏል። ይጻፍ።
3. የሰበር ክርክሩ ያስከተለውን ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኝ የየራሳቸውን ይቻሉ። መዝገቡ ወ.ሳኔ ያገኘ ስለሆነ ተዘግቷል። ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/ፍ